

Aan de staatssecretaris van Economische Zaken en Klimaat

Mevrouw M.C.G. Keijzer

18 September 2019,

Geachte mevrouw Keijzer,

Hierbij wil de Stichting EHS graag reageren op de inhoud en de resultaten van het Tweede Kamerdebat over 5G op 4 juli. Tevens doen we hierbij een verzoek voor een persoonlijk gesprek met u over een drietal hierna te benoemen punten.

Mede naar aanleiding van de brief van de Stichting EHS van 29 januari 2019 aan de Vaste Kamercommissie van VWS en van EZK kwam het kabinet op 16 april 2019 met een kabinetsreactie over 5G en gezondheid. Onze brief had betrekking op zowel 5G als ook op de risico's van de huidige draadloze technieken. Elektrogevoeligen ervaren ook bij de huidige draadloze technieken al ernstige klachten. De Stichting EHS heeft op 22 april 2019 een reactie op de kabinetsreactie over 5G en gezondheid gestuurd aan de Vaste Kamercommissies van VWS en van EZK. (zie bijlage)

Debat 5G op 4 juli

In het Tweede Kamerdebat over 5G op 4 juli spraken vertegenwoordigers vanuit alle richtingen van het politieke spectrum ook over de gezondheidsrisico's. Een aantal volksvertegenwoordigers gaf aan vele reacties ontvangen te hebben van bezorgde burgers. Diverse politieke partijen dienden moties in die betrekking hadden op het onderwerp gezondheid.

Uiteindelijk is alleen de motie aangenomen van het Kamerlid van den Berg c.s. om in Europees verband aandacht te vragen voor de gezondheidsklachten onder mensen die aangeven dat deze worden veroorzaakt door elektromagnetische velden en straling. Overwegingen bij deze motie waren dat enerzijds Nederland zich overal aan de internationale blootstellingslimieten voor elektromagnetische velden houdt en dat er anderzijds mensen zijn die gezondheidsklachten ervaren als gevolg van blootstelling aan elektromagnetische velden en straling.

In het debat is een voorstel gedaan om een proces van wetenschappelijke joined fact finding en fact checking te faciliteren. U verwees daarop naar het Kennisplatform EMV en Gezondheid (KPF). Ook is gevraagd toch eens te kijken of alle verschillende actoren via het KPF betrokken zijn. U heeft in reactie hierop aangegeven dit verzoek door te willen leiden naar het KPF om te bezien of ook echt alles op dit vlak gedaan wordt.

Ook is in het debat opgemerkt dat het KPF indirect wordt gefinancierd door telecomoperators. Voorgesteld is dit op een meer onafhankelijke manier te organiseren om de schijn van belangenverstrengeling te voorkomen. U gaf aan hierover in gesprek te gaan met betrokken partijen, onder andere ook over de financiering en zei op zoek te gaan naar een zo onafhankelijk mogelijk financieringsmodel.

Reactie Stichting EHS op debat 5G

De Stichting EHS is blij dat er in de Kamer ruime aandacht is voor de gezondheidsrisico's van draadloze communicatie. Het is goed dat het kabinet daardoor nu internationaal aandacht gaat vragen voor EHS klachten. Maar intussen blijven de ontwikkelingen ten aanzien van 5G doorgaan. En omdat EHS-ers nu al ernstige klachten ervaren is er meer nodig om hen te beschermen. De uitkomst van het debat geeft geen adequate invulling aan onze zorgen over EHS en de volksgezondheid. In dit verband willen wij een drietal punten noemen.

1) Internationale normen en de Gezondheidsraad

In het debat over 5G zijn een aantal belangrijke zaken met betrekking tot draadloze communicatie onderbelicht gebleven. Er is gesteld dat Nederland zich aan de internationale ICNIRP normen houdt. Maar er is aan voorbijgegaan dat deze normen zeer discutabel c.q. feitelijk ongeschikt zijn (gebaseerd op aantoonbare korte termijn effecten van opwarming van water en niet op korte en langere termijn athermische effecten bij de mens). De Gezondheidsraad kan bevestigen noch ontkennen dat de huidige normen veilig zijn. Dit is recent nog door zowel de voorzitter als door de secretaris van de Commissie EMV van de GR publiekelijk geuit. Meer onderzoek is volgens hen nodig.

Volgens de Gezondheidswet heeft de Gezondheidsraad als taak de regering en het parlement voor te lichten over de stand der wetenschap. De GR past bij de beoordeling van onderzoek zodanige selectiecriteria toe (ook op peer reviewed onderzoeken) dat belangrijke delen van de wetenschappelijke bevindingen niet in beeld komen en baseert daarop vervolgens haar adviezen aan het kabinet. Belangrijke wetenschappelijke inzichten worden zo genegeerd. Wereldwijd zijn er inmiddels duizenden onderzoeken met een grote diversiteit aan studies naar effecten van EMV¹. Deze laten zien dat er wel degelijk sterke aanwijzingen zijn dat EMV schadelijke gezondheidseffecten kan hebben ver beneden de huidige normen². In de conclusies van de GR komen deze ontwikkelingen in de stand van de wetenschap niet naar voren. Het kabinet doet het voorkomen alsof er over het standpunt van de Gezondheidsraad een bijna volledige wetenschappelijke consensus bestaat en er geen wetenschappelijke verdeeldheid is. De verantwoordelijkheid voor het beleid met betrekking tot EMV ligt bij het kabinet. Het kabinet zou er rekening mee dienen te houden dat er wel degelijk gezondheidsschade op kan treden. De mogelijke gezondheidsschade zou ingeschat moeten worden en voorzorgsmaatregelen ter voorkoming daarvan zouden vastgesteld moeten worden, alvorens er een besluit kan worden genomen over een eventuele uitrol van 5G.

Ook in de talloze reacties op de internetconsultatie wetvoorstel implementatie telecomcode geven vele burgers en organisaties aan dat de huidige normen ontoereikend zijn.

De Stichting EHS zou graag van u horen op welke manier u in het beleid meer rekening wilt houden met de wetenschappelijk aangetoonde risico's van EMV voor de volksgezondheid.

---

¹ Diagnosetools voor EHS, cel-onderzoek, DNA-onderzoek, onderzoeken naar oxidatieve stress, voortplanting, bloed/hersenbarrière, neurotransmitters, vrije radicalen, cognitieve functies, gedrag, effecten op de huid, effecten op hart en bloedvaten, ervaringen van EHS-ers, effecten van provocatieve straling, dieronderzoek, natuuronderzoek, etc.

² Dit is temeer van belang omdat de kans dat epidemiologisch onderzoek zicht zal geven op gezondheidseffecten van EMV zeer klein is, omdat iedereen bijna voortdurend wordt bestraald door allerlei soorten van kunstmatige EMV.

2) Functioneren Kennisplatform EMV en Gezondheid

Naar aanleiding van het voorstel over joined fact finding verwees u in het debat naar het Kennisplatform EMV en Gezondheid (KPF). De Stichting EHS weet uit eigen ervaring dat het KPF niet functioneert als orgaan waar overlegd kan worden over EMV en gezondheid. In de evaluatie van het KPF in 2015 is toegezegd dat de maatschappelijke organisaties een vertegenwoordiging zouden krijgen in het bestuur. Hoewel de structuur er in voorziet, is er desondanks geen vertegenwoordiger van de maatschappelijke organisaties opgenomen in het Bestuur van het KPF. Hierdoor zit er in het bestuur geen enkele vertegenwoordiger van organisaties die gezondheidsrisico's ziet bij de huidige stralingsbelasting. Mede hierdoor is de rol die de maatschappelijke organisaties hebben heel beperkt en niet gelijkwaardig.

Denkgroepen, bedoeld om thema's uit te werken, zijn er nauwelijks geweest en maatschappelijke organisaties zijn sterk ondervertegenwoordigd. Met de organisatievorm van het KPF via themapijlers is deze geheel gericht op de onderwerpen die Telecom en Energiesector van belang vinden. In de klankbordgroep bijeenkomsten wordt weinig tot niets gedaan met de kennis en het inzicht van organisaties als de Stichting EHS en de Vereniging CPLD. Er is in de praktijk geen mogelijkheid voor inspraak over de inhoud van publicaties. Er is kortom geen ruimte voor een kritisch geluid. De samenstelling van het KPF is bovendien onevenwichtig. De meeste maatschappelijke organisaties hebben zich uit onvrede terug getrokken en milieuorganisaties zijn in het geheel niet betrokken. Organisaties als de Stichting EHS en de Vereniging CPLD zijn weliswaar betrokken via de klankbordgroep, maar hebben geen gelijkwaardige positie.

In de evaluatie van het KPF in 2018 wordt aangegeven dat het KPF geen belangrijke ontwikkelingen heeft gemist. Naar onze mening heeft het KPF echter wel degelijk belangrijke nieuwe ontwikkelingen niet gezien. Wereldwijd is er een grote stroom van publicaties over EMV. Het ontgaat het KPF dat in die wereldwijde publicaties inmiddels de werkingsmechanismen van EMV op het lichaam aan de orde zijn. De Oostenrijkse Artsenkamer ÄÖK, waarin alle Oostenrijkse artsen vertegenwoordigd zijn, concludeert op basis daarvan dat een aanzienlijke verlaging van de blootstellingsnormen noodzakelijk is.

Ook hebben we bij toeval vernomen dat het KPF het bureau Kantar onderzoek heeft laten uitvoeren onder de bevolking waaruit blijkt dat 3% schadelijke effecten bij zichzelf opmerkt. Daarmee zijn ca. 500000 Nederlanders EHS. Bijna 55% vindt het belangrijk om blootstelling aan EMV zoveel mogelijk te beperken. Dit onderzoek is echter niet gepubliceerd.

Wij kunnen ons niet aan de indruk onttrekken dat het ondermaatse functioneren van het KPF samenhangt met de huidige financieringsvorm, zoals ook de Tweede Kamer dat ziet.

De Stichting EHS wil graag met u in overleg over het realiseren van een gelijkwaardige en evenwichtige participatie van verschillende maatschappelijke organisaties in het Kennisplatform EMV en Gezondheid en een speciaal daarvoor in te richten commissie, met het doel kennis over EHS te evalueren en te genereren, begrip over EHS bij GR en overheden te vergroten en op bescherming afgestemd beleid mogelijk te maken.

3) Positie van mensen met EHS

Over de positie van EHS-ers is in het debat over 5G niet gesproken. Bij uitrol van 5G zullen er overal antennes komen te staan, 98% dekkingsgraad wordt vereist. In stappen zal ook het wegverkeer met EMV verzadigd worden. Er is dan helemaal geen ontsnappen meer aan voor EHS-ers en er ontstaat

een opgedrongen huisarrest. Elektrogevoeligen ervaren bij de huidige draadloze technieken al ernstige klachten. De uitrol van 5G zou voor EHS-ers zeer ernstige en ingrijpende gevolgen hebben.

Naar schatting zijn er in Nederland een half miljoen mensen die gezondheidsklachten ervaren als gevolg van blootstelling aan elektromagnetische velden. De Stichting EHS heeft weet van duizenden mensen die voor zichzelf de relatie van hun klachten met EMV hebben weten te leggen. Het aantal elektrogevoeligen neemt ook alleen maar toe. Bij het meldpunt van de Stichting EHS komen voortdurend nieuwe meldingen binnen. Bij de contactdagen melden zich steeds weer nieuwe mensen. Ook zijn er tegenwoordig wel heel veel mensen met SOLK-klachten. Omdat de klachten vergelijkbaar zijn, verwachten wij dat zich onder de mensen met SOLK-klachten ook mensen met EHS bevinden die zich daar niet bewust van zijn.

Elektrogevoeligen moeten om ernstige klachten nog enigszins te voorkomen voortdurend afstand houden van alle bronnen van draadloze communicatie. Dat betekent in deze digitale maatschappij dat mensen met EHS genoodzaakt zijn een sociaal geïsoleerd leven te leiden. Zij kunnen absoluut geen normaal leven meer leiden. Omdat draadloze communicatie overal aanwezig is en het vermijden van straling eigenlijk bijna niet meer mogelijk is, zijn zij desondanks vaak ziek. De rijksoverheid geeft op dit moment geen enkele bescherming aan EHS-ers. De overheid doet elektrogevoeligen ernstig tekort door het EHS-probleem niet serieus te nemen.

De Stichting EHS wil graag horen op welke manier u het probleem van EHS serieus gaat nemen en mensen met EHS bescherming gaat geven. Dit ook in relatie tot de uitrol van 5G.

Verzoek Stichting EHS

Er zijn dringend maatregelen van de overheid nodig om echt rekening te houden met de belangen van mensen met EHS, in het Kennisplatform EMV en Gezondheid, in onze digitale maatschappij en bij de eventuele uitrol van 5G. Mensen met EHS hebben dringend extra bescherming nodig zodat zij weer normaal kunnen deelnemen aan de maatschappij.

Hierbij doen wij als Stichting EHS een verzoek om op korte termijn een persoonlijk gesprek met u te hebben over bovenstaande drie punten: normering, functioneren van het Kennisplatform EMV en Gezondheid, positie van mensen met EHS.

Met vriendelijke groeten,

Rob van der Boom

Voorzitter Stichting ElektroHyperSensitiviteit
Rob.vanderboom@Stichtingehs.nl

Bijlage: Brief Stichting EHS van 22 april 2019 aan de Vaste Kamercommissies van VWS en van EZK.